

Hrvatsko društvo za zaštitu ptica i prirode
Croatian Society for Bird and Nature Protection
Poštanska adresa: Gundulićeva 19a; HR-31000 Osijek
tel: +385 31 202 796; mobil: +385 95 909 87 53

Primjedbe i dopune na prijedlog promjene kategorije i izmjena granica Posebnog zoološkog rezervata Veliki Pažut

Temeljem uvida u Stručnu podlogu za promjenu kategorije zaštite i izmjenu granice Posebnog rezervata Veliki pažut, Hrvatsko društvo za zaštitu ptica i prirode dostavlja slijedeće primjedbe i dopune:

Kao Društvo koje se godinama zalaže za zaštitu ptica, njihovih staništa i prirode u cjelini, iznenađeni smo kako na temelju relativno korektno opisanih prirodnih vrijednosti **stručna podloga donosi potpuno pogrešne zaključke i prijedloge.**

Nema nikakve sumnje da je granice današnjeg Posebnog zoološkog rezervata Veliki Pažut potrebno izmjeniti i usuglasiti sa stvarnim stanjem na terenu, osobito u svjetlu činjenice da današnje zaštićeno područje uključuje intenzivno obrađivane poljoprivredne površine. Međutim – nažalost, i na našu sramotu – iz predloženog rješenja tj. prijedloga izmjena granica i statusa rezervata je očito da je politika, a ne struka i znanstveni dokazi, ponovno imaju prevlast u procesima zaštite prirodnih vrijednosti Republike Hrvatske.

Prvo, stručna podloga nam ne opisuje razloge (tj. prirodne vrijednosti) zbog kojih je Veliki Pažut proglašen posebnim rezervatom 1983. godine, niti nam daje činjenice zbog kojih je rezervat 1998. godine proširen unutar današnjih granica. Stoga iz takvog opisa stanja nije moguće vidjeti kada i na koji način su se pojavile intenzivno obrađivane poljoprivredne površine unutar samog posebnog rezervata. Ako su se one pojavile nakon proglašenja, onda su one nastale suprotno odredbama Zakona o zaštiti prirode (koji zabranjuje aktivnosti i djelatnosti koje mogu uništiti temeljni fenomen – čl. 12. ZZP). Druga mogućnost je da su poljoprivredne površine namjerno uključene u rezervat tijekom njegovog proširenja 1998. godine – što bi u tom slučaju značilo da je Skupština Koprivničko-križevačke županije imala u cilju plan restauracije tog područja tj. prelaska sa intenzivnog načina korištenja poljoprivrednog zemljišta na održivi ekstenzivni način. Bez obzira na gore navedene mogućnosti, smatramo da je potrebno dobro poznavati prošlost pojedinog područja kako bi se u sadašnjosti mogle donijeti prave odluke za njegovu budućnost.

Tri su osnovna razloga zbog kojih je stručna podloga nedovoljno dobra:

1) Izmjene granica

Predložena korekcija granica nije odogovarajuća iz slijedećih razloga:

- Stručna podloga korektno prepoznaje vrijednosti navedenog područja:
„Područje rezervata sutok je dvaju velikih vodenih tokova, Mure i Drave. Drava je ovdje najveći vodotok pa se prema karakteristikama njezina toka može sagledati suština

Hrvatsko društvo za zaštitu ptica i prirode
Croatian Society for Bird and Nature Protection
Poštanska adresa: Gundulićeva 19a; HR-31000 Osijek
tel: +385 31 202 796; mobil: +385 95 909 87 53

hidografskih odnosa ovog područja. **Drava od davnina vrši horizontalna pomicanja svog toka. Rezultat takvih pomicanja je velik broj meandara i starih rukavaca, brojnih otoka i tokova paralelnih s glavnim tokom rijeke.**“ . (str 11. Stručne podloge)

„**Tipična staništa posebnog rezervata Veliki Pažut oblikovana su prije svega dinamikom dviju rijeka.** Rijeka Drava je na širem području rezervata najvećim dijelom nereguliranog toka, bez učvršćivanja obala, skraćivanja meandara, začepeljivanja rukavaca i sl., što joj omogućuje da aktivno mijenja okoliš rušenjem obala i taloženjem donesenog sedimenta. U tom dijelu rijeke prevladava krupniji sediment, tj. šljunak, iako nakon povlačenja visokih voda ostaju i veće količine naslaga pijeska.“ (str 29. Stručne podloge)

Iz gore navedenih opisa je potpuno jasno da autori Stručne podloge shvaćaju da su ključni **proces** koji omogućuju nastanak staništa i život rijetkih i ugroženih svojiti upravo **hidromorfološki procesi meandriranja** Mure i Drave. Stoga je potpuno jasno da je, ako se žele postići ciljevi zaštite ovog područja, **potrebno zaštititi neometani nastavak odvijanja ovih hidromorfoloških procesa i evolucije dviju rijeka.** To naravno uključuje i određivanje granica koje će u cijelosti obuhvatiti lokaciju na kojoj se ti ključni procesi odvijaju.

Ovom stručnom podlogom tj. predloženim izmjenama granica međutim nije obuhvaćeno cijelo ušće i **iz prijedloga su izostala najvažnija nizvodna područja do mosta u Botovu,** uključujući najveći otok – tzv. „Kečilend“. Slučajno ili ne, ali izostavljeno područje je upravo ono koje su Hrvatske vode zajedno s mađarskim kolegama planirale za opsežne regulacijske radove i izgradnju niza vodno-tehničkih objekata, a koje je izazvalo neviđeni otpor lokalnog stanovništva i zainteresirane javnosti.

Predloženim izmjenama granica su također izostavljena vrlo važna staništa i svojte, poput rijetke biljne zajednice predalpskih vrbika s kebračem (*Salici-Myricarietum* M. Moor 1958) koja uključuje populacije rijetkog i zaštićenog kebrača (*Myricaria germanica*) i sivkaste vrbe (*Salix eleagnos*). Upravo je **iz prijedloga izostavljeno područje oko ušća posljednje preostalo nalazište** ove NATURA2000 zajednice u Hrvatskoj, a njeno postojanje je bio jedan od najvažnijih argumenata zbog kojih je Uprava za zaštitu prirode Ministarstva kulture odbila planirane regulacije na ušću. Smatramo da je izostavljanje ovog dijela područja iz planiranog proširenja potpuno neprihvatljivo s aspekta adekvatne zaštite ovih vrsta i životne zajednice, kao i ostvarivanja ciljeva iz usvojene strategije biološke i krajobrazne raznolikosti RH.

Na izostavljenom području nizvodno do mosta kod Botova, nalaze se gnijezdilišta i hranilišta dvije rijetke i zaštićene vrste ptica (mala čigra *Sterna albifrons* i crvenokljuna čigra *Sterna hirundo*). Nizvodno od ušća velika je gnijezdeća populacija bregunice *Riparia riparia*, a također je zabilježeno gniježđenje tri para vodomara *Alcedo atthis*, te redovito pojavljivanje crne lunje *Milvus migrans*, orla štekavca *Haliaeetus albicilla*, kulika sljepčiča *Charadrius dubius* i prutke migavice *Actitis hypoleucos* (podaci I.D. Grlice i Prirodoslovnog društva „Drava“ od 2005-2010). Stoga sama logika nalaže, ako se već želi proglasiti ornitološki rezervat, da se u njega uvrste glavna staništa za rijetke i ugrožene vrste ptica, osobito ovih ključnih indikatorskih vrsta.

Hrvatsko društvo za zaštitu ptica i prirode
Croatian Society for Bird and Nature Protection
Poštanska adresa: Gundulićeva 19a; HR-31000 Osijek
tel: +385 31 202 796; mobil: +385 95 909 87 53

Zaključno, na području ušća Mure u Dravu, kao i u dijelu nizvodno koje trenutno nije uključeno u prijedlog zaštite, nalazimo osobite značajke te svakako smatramo da moraju biti unutar područje posebne i najviše kategorije zaštite prirode. Područje koje je ostalo izvan granica Rezervata znatno je veće biološke i krajobrazne raznolikosti od onog u granicama. Samo ušće i nizvodni dio Drave do Botovskog mosta izuzetno je bogato različitim tipovima riječnih staništa, te ga obilježava i veliki broj vrsta ptica koje tamo gnijezde. Smatramo da je neprihvatljivo smanjiti rezervat, a da vrijednija područja ostanu izvan njegovih granica. Iako će cijelo to područje biti zaštićeno unutar Regionalnog parka Mura-Drava, smatramo da ta kategorija zaštite neće, jer ne isključuje većinu gospodarskih aktivnosti, adekvatno zaštititi i očuvati ovo područje (što nam dokazuju mnogobrojni negativni primjeri iz drugih zaštićenih područja u kategoriji parka prirode kao npr. Kopački rit ili Vranskog jezera).

2) Izmjena kategorije (naziva)

Jednako tako, **predložena promjena kategorije (naziva)** rezervata nije odgovarajuća iz slijedećih razloga:

- Stručna podloga vrlo detaljno opisuje vrijednosti navedenog područja:

„Osobitu vrijednost ovom lokalitetu daje činjenica da je Veliki Pažut stvarno ili potencijalno stanište čak 10 biljnih i 101 životinjske vrste koje se nalaze u dosad izdanim Crvenim knjigama Republike Hrvatske.“

Drugim riječima, stručna podloga jasno prepoznaje da 35 ugroženih svojiti ptica nije jedina prirodna vrijednost ovog područja tj. da je postojao odličan razlog zašto je ono proglašeno u kategoriji Posebnog **zoološkog** rezervata. Na osnovu podataka iz Crvenih knjiga Hrvatske izdvojeno je 30 vrsta slatkovodnih riba, 15 vrsta sisavaca, 18 vrsta leptira, 3 ugrožene vrste vodozemaca, te 1 ugrožena vrsta gmazova. Osim vrsta, ovdje su i njihova staništa:

„Za područje obuhvata posebnog rezervata Veliki Pažut posebice su značajna vlažna staništa koja spadaju među najugroženija u Europi, a zaštićena su i na nacionalnoj razini: poplavne šume, vlažni travnjaci, mrtvi rukavci, napuštena korita i meandri kao i pješčani sprudovi i strme odronjene obale u kojima gnijezde strogo zaštićene vrste.“

Iako se iz ove stručne podloge uopće ne mogu isčitati razlozi zašto bi se mijenjala kategorija tj. svrha postojanja i zaštite postojećeg rezervata, oni se mogu naći na web stranicama Ministarstva kulture (www.min-kulture.hr):

*„Cilj ovog prijedloga; osim stručnih razloga je i daljnje sprečavanje šteta koje čine **lovne vrste** na poljoprivrednim površinama koje se ovim prijedlogom isključuju iz zaštićenog područja.“*

Drugim riječima, **kategorija zaštite se mijenja i degradira** (jer bi uključivala samo jednu skupinu životinja, a ne sve) **kako bi se pogodovalo** jednoj interesnoj skupini – **lovcima**.

Hrvatsko društvo za zaštitu ptica i prirode
Croatian Society for Bird and Nature Protection
Poštanska adresa: Gundulićeva 19a; HR-31000 Osijek
tel: +385 31 202 796; mobil: +385 95 909 87 53

Kako je dobro poznato da je hrvatsko lovstvo prema načinu provedbe i razvoju čvrsto na „balkanskoj“ tj. primitivnoj razini (Schneider-Jacoby i Spangenberg 2010) smatramo da pogodovanje ovoj skupini nauštrb zaštite prirode, iako smo u izbornoj godini, nije opravdano. Tim više jer i stručna podloga kao jedan od problema u postojećem rezervatu prepoznaje „mnogobrojne sukobe oko prava na gospodarenje lovnom divljači. Jasno je da bogatstvo divljači predstavlja mamac i potencijalni izvor prihoda.“

Ako je namjera predlagatelja bila spriječiti navodne „štete“ na poljoprivrednim površinama, onda je njihovo isključenje iz rezervata sasvim dovoljna mjera jer je izvan granica rezervata lov dozvoljen, pa tako nije potrebno mijenjati kategoriju i naziv zaštićenog područja.

Ako se već naziv rezervata mijenja onda predlažemo da se on promijeni u **Posebni hidro-morfološko-zoološki rezervat** jer je, kao što smo to argumentirali u ranijem poglavlju, neometano odvijanje hidro-morfoloških procesa ključno za nastanak svih staništa i održavanje postojeće biološke i krajobrazne raznolikosti.

3) Predložene mjere zaštite

Čl. 12. Zakona o zaštiti prirode definira posebne rezervate kao „*područje kopna i/ili mora od osobitog značenja radi svoje jedinstvenosti, rijetkosti ili reprezentativnosti, ili je stanište ugrožene divlje svojte, a osobitog je znanstvenog značenja i namjene*“, te propisuje da u njemu „*nisu dopuštene radnje i djelatnosti koje mogu narušiti svojstva zbog kojih je proglašen rezervatom (branje i uništavanje biljaka, uznemiravanje, hvatanje i ubijanje životinja, uvođenje novih bioloških svojti, melioracijski zahvati, razni oblici gospodarskog i ostalog korištenja i slično)*“.

Međutim, u mjerama zaštite predloženo je dozvoljavanje športskog ribolova što smatramo da nije u skladu sa kategorijom zaštite posebnih rezervata (IUCN kategorije I). Iako smatramo da sportski ribolovci trebaju imati mjesto na Muri i Dravi gdje mogu obavljati sportski ribolov, mjesta za ribolov bi trebalo formirati izvan granica zaštićenog područja posebnog rezervata. Jednako tako, područje posebnog rezervata potrebno je isključiti iz granica lovišta što sada nije slučaj.

Zaključno:

Da živimo u normalnoj i pravno-uređenoj državi, onda bi naše primjedbe bile dovoljne za modifikaciju postojećeg prijedloga izmjena kategorije i granica današnjeg rezervata Veliki Pažut. Međutim, kako to nije slučaj, a poučeni lošim iskustvom prilikom izmjena granica Posebnog ornitološkog rezervata Vransko jezero gdje su svi naši prijedlozi za uključivanje dodatnih površina u rezervat bili odbačeni (jer „nisu bili dio stručne podloge“), prisiljeni smo zahtijevati slijedeće:

- 1) **odbacivanje postojeće Stručne podloge kao nepotpune** (jer smanjuje sadašnju površinu zaštićenog područja bez odgovarajućih kompenzacijskih mjera i jer ne

Hrvatsko društvo za zaštitu ptica i prirode
Croatian Society for Bird and Nature Protection
Poštanska adresa: Gundulićeva 19a; HR-31000 Osijek
tel: +385 31 202 796; mobil: +385 95 909 87 53

uključuje sva prirodno vrijedna područja) i **nedovoljno stručno obrazložene** (jer se kategorija rezervata smanjuje iako za to ne postoje dovoljno dobri argumenti).

- 2) Vraćanje cijelog postupka izmjena granica i kategorije rezervata na početak i **izradu nove stručne podloge koja će uključiti sve primjedbe zainteresirane javnosti** i biti izrađena sukladno pravilima struke, a ne na temelju predizbornog politikanstva

Literatura:

Schneider-Jacoby M. & Spangenberg A. 2010. Bird hunting along the Adriatic Flyway – an assessment of bird hunting in Albania, Bosnia and Herzegovina, Croatia, Montenegro, Slovenia and Serbia. IN: Denac D., Schneider-Jacoby M. & Stumberger B. (Eds.): Adriatic Flyway – closing the gap in bird conservation. Euronatur, Radolfzell, pp. 33-52.

Tibor Mikuska, dipl.ing. biologije-ekologije